

13. Roessler F. Law, de facto agreements and Declarations of principles in international economic relations. German Year book on International Law. 1978. Vol. 21.
14. Petersmann E. International economic theory and international economic law. *The structure and progress of international law*. The Hague, 1986.
15. Lowenfeld F. International economic law. Amer. J. Intern. Law. 1986. Vol. 80, № 3.
16. Gilas J. Problems of methodology of international economic law / J. Gilas Pol. Yb. Intern. Law. 1984. Vol. 21. P. 90–94.
17. Madl F. The law of international transactions. Вр., 1982. P. 146–150.
18. Ежегодник Комиссии ООН по праву международной торговли. Нью-Йорк, 1971. Т 1.

УДК 341.225:347.79

ДАНЕЛІЯ Т.С.

МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СВІТОВОГО ОКЕАНУ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

У статті розглядаються актуальні проблеми правового механізму захисту й охорони Світового океану під егідою ООН. У статті досліджуються напрями співробітництва держав-членів ООН щодо захисту Світового океану від забруднення із суші, викидів із суден, забруднення нафтою і радіоактивними речовинами тощо.

Ключові слова: Світовий океан, забруднення моря, міжнародне співробітництво у галузі захисту Світового океану, забруднення моря нафтою, Конвенція ООН із морського права.

В статье рассматриваются актуальные проблемы правового механизма защиты и охраны Всемирного океана под эгидой ООН. В статье исследуются направления сотрудничества государств-членов ООН в сфере защиты Всемирного океана от загрязнения с суши, выбросов с суден, загрязнения нефтью и радиоактивными веществами и тому подобное.

Ключевые слова: Мировой океан, загрязнение моря, международного сотрудничества в области защиты Мирового океана, загрязнение моря нефтью, Конвенция ООН о морском праве.

In the article deal with the actual problems of the legal mechanism of protection of the World ocean under the auspices of the United Nations. The article explores the directions of cooperation between the member states of the United Nations in protecting of the Oceans from emissions of pollution, oil pollution and radioactive substances, etc.

Key words: Ocean, sea pollution, international cooperation in the sphere of protection of the world ocean, oil pollution, the UN Convention on the Law of the Sea.

Вступ. Океан охоплює 140 мільйонів квадратних миль, що приблизно дорівнює 72% від земної поверхні. Океани не тільки є основним джерелом живлення для життя, яке він допомагав генерувати, але із найбільш ранньої історії він служив ефективним засобом для торгівлі, пригод та відкриттів.

Океани давно були піддані принципу «свобода морського вивчення», що був висунутий у 17 столітті, суттєво обмежуючи національні права та юрисдикцію над океанами над вузьким поясом моря, що оточує окремі країни. Решту морів було оголошено вільною для всіх і не належить нікому. Хоча така ситуація переважала в XX столітті, до середини століття з'явився поштовх для поширення національних претензій щодо офшорних ресурсів. У XX ст. зростало занепокоєння щодо скорочення рибних запасів прибережних риболовецьких флотів та загрози забруднення

© ДАНЕЛІЯ Т.С. – аспірант (Інститут законодавства Верховної ради України)

відходами транспортних кораблів та нафтових танкерів, що перевозили шкідливі вантажі, які прокладали морські шляхи по всьому світу [2].

Таким чином, завжди існувала небезпека забруднення навколишнього середовища, загрожуючи прибережним водам і всім формам життя в океані. Перелічені обставини стали значним поштовхом до створення Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН) ефективного механізму із захисту вод і життя у Світовому океані.

ООН давно займає провідне місце в зусиллях, спрямованих на забезпечення мирного, кооперативного та законного використання морів та океанів для індивідуальної та загальної користі людства. Саме ООН невідкладно закликає до ефективного міжнародного режиму над морським дном і рівнем океану. Окрім чітко визначеної національної юрисдикції, який запустив процес, що охопив 15 років, і який передбачив створення Комітету ООН щодо морського дна підписанням договору про заборону використання ядерної зброї на морському дні, прийняття Генеральною Асамблеєю, що передбачає, що всі ресурси морського дна за межами національної юрисдикції країн є спільною спадщиною людства [1].

Новаторська робота ООН із прийняття Конвенції 1982 року є визначальним моментом у поширенні міжнародного права на величезні водні ресурси нашої планети. Конвенція вирішила низку важливих питань, пов'язаних із використанням океану та суверенітетом, зокрема такими, як створено право на свободу руху, встановлено територіальні морських кордони на 12 миль від берега, встановлено ексклюзивні економічні зони до 200 миль від берега тощо, визначено правило щодо розширення прав на континентальний шельф до 350 миль, створено Міжнародний орган із морського дна, створено інші механізми вирішення конфліктів на морі тощо.

Програма ООН зі навколишнього середовища (або ЮНЕП), зокрема через Програму регіональних морів, виступає за захист океанів та морів та заохочення екологічно безпечного використання морських ресурсів. Конвенції та Плани дій щодо регіональних морів є єдиною у світі законодавчою базою для захисту океанів та морів на регіональному рівні. ЮНЕП також створила Глобальну програму дій щодо захисту морського середовища від діяльності на суші. Це єдиний глобальний міжурядовий механізм, який безпосередньо спрямований на зв'язок між наземними, прісноводними, прибережними та морськими екосистемами [2].

Натомість ЮНЕСКО через свою Міжурядову океанографічну комісію координує програми в галузі морських досліджень, систем спостереження, зменшення небезпеки та кращого управління океанськими та прибережними районами.

Однак саме Міжнародна морська організація є ключовою організацією ООН з розвитку міжнародного морського права. Її основна роль полягає у створенні нормативно-правової бази для судноплавної галузі, яка є справедливою та ефективною, загальновизнаною та загальнодоступною [3].

Щоб доставка кораблями товарів, речовин тощо морем була екологічно чистішою, Міжнародна морська організація прийняла правило, що спрямоване на зменшення викидів забруднювачів у повітря із суден і вжила обов'язкових заходів з енергоефективності, що спрямовані на скорочення викидів парникових газів від міжнародних перевезень. До них належить орієнтирна Міжнародна конвенція із запобігання забрудненню із суден 1973 року, змінена протоколом 1978 року (МАРПОЛ), а також Міжнародною конвенцією 1954 року про запобігання забрудненню нафтою [3].

У проекті резолюції ГА ООН у Світовому океані і морському праві від 7 грудня 2016 р. висловлюється заклопотаність у зв'язку із загрозою, яку людська діяльність представляє для морського навколишнього середовища і біорізноманіття.

У проекті резолюції A/71/L.27 підтверджуються зобов'язання, взяті державами на Конференції Ріо +20, з тим, щоб глибше зрозуміти причини згубного впливу зміни клімату на океани і моря. Держави очікують наступного процесу неофіційних консультацій, які пройдуть у травні 2017 року з питання про наслідки зміни клімату для Світового океану. Відповідно до Манільської декларації про заходи щодо сприяння здійсненню Глобальної програми дій із захисту морського середовища від забруднення в результаті здійснюваної на суші діяльності держави мають активізувати спільні зусилля з боротьби із забрудненням морського середовища, зокрема з морським сміттям, що завдає шкоди здоров'ю океанів і морському біорізноманіттю. Держави мають нейтралізувати, а ще краще повернути назад згубні економічні, соціальні та екологічні наслідки фізичної зміни і руйнування морського середовища, яке може бути викликано діяльністю, яка ведеться на суші і в прибережній зоні [4].

Крім того, відповідно до Манільських поправок 2010 р. до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти, державам необхідно зміцнювати охорону

і безпеку на морі, а також боротися з піратством. Філіппіни знову закликають усі держави, які ще не зробили цього, ратифікувати Конвенцію Організації Об'єднаних Націй із морського права (далі – ЮНКЛОС), конституцію Світового океану, сприяти забезпеченню її універсальності. ЮНКЛОС стала ключем до забезпечення глобального і регіонального світу, справедливого, сталого використання Світового океану і його ресурсів, створивши делікатний і обережний баланс прав та обов'язків усіх держав-учасників, незважаючи на те, які вони: великі чи малі, багаті чи бідні, прибережні або ж ті, що не мають виходу до моря[4].

Прихильність Філіппін верховенству права і мирному врегулюванню спорів поширюється на рішення від 12 липня, винесене арбітражним судом відповідно до додатка VII ЮНКЛОС щодо врегулювання суперечок. Цим рішенням роз'яснюються морські права відповідних сторін, було підтверджено, що верховенство права є наріжним каменем заснованого на правових нормах регіонального та міжнародного порядку. Це арбітражне рішення носить остаточний і обов'язковий характер для сторін і сьогодні є частиною міжнародної судової практики у морській сфері.

Велике значення має робота Міжнародного органу з морського дна, до завдання якого входить забезпечення більш справедливого і більш раціонально регулювання в районі морського дна видів діяльності, пов'язаних із мінеральними ресурсами, а також із нашою загальною спадщиною, вагоме значення має його внесок у нарощування організаційно-кадрового потенціалу та проведення морських наукових досліджень. Також прогресу досягла у своїй діяльності Комісія з меж континентального шельфу в розгляді подань про встановлення зовнішніх меж континентального шельфу за межами 200 морських миль відповідно до статті 76 ЮНКЛОС [4].

Зараз увага міжнародної спільноти прикута до переговорів за міжнародною угодою про збереження та раціональне використання морського біологічного різноманіття за межами дії національної юрисдикції. Сторони мають брати участь у вільному обміні думками та консультаціях, які проводяться під час цих переговорів, зважаючи на законні потреби країн, зокрема тих, що розвиваються, у використанні морських біологічних ресурсів. Сторони також мають неухильно просувати процес переговорів. Нова угода не має обмежувати права судноплавства й інші права, якими користуються країни відповідно до Конвенції, зокрема права на проведення наукових досліджень, рибальство і видобуток корисних копалин.

Головне завдання Міжнародного органу з морського дна складається у розробленні правил, що регулюють експлуатацію ресурсів морського дна. Оскільки йдеться переважно про експлуатацію мінеральних ресурсів міжнародного морського дна, то Орган має прислухатися до думок і пропозицій усіх сторін й у своїй роботі дотримуватися зваженого підходу, вести її послідовно на твердій науковій і фактичній основі [4].

Висновки. Таким чином, дві імплементаційні угоди в рамках ЮНКЛОС уже вступили в силу, Генеральна Асамблея в резолюції 69/292 вирішила приступити до розробки третьої угоди. У виконанні цієї резолюції був сформований підготовчий комітет для розробки відповідно до ЮНКЛОС міжнародного юридично обов'язкового документа про збереження і сталого використання морського біологічного різноманіття в районах за межами національної юрисдикції, який у минулому році виконав велику роботу під умілим керівництвом Його Високоповажності посла Ідена Чарльза з Тринідаду і Тобаго. До кінця 2017 року Комітет представить Генеральній Асамблеї рекомендації по суті елементів проекту тексту міжнародного юридично обов'язкового документа з цього питання.

Список використаних джерел:

1. UN Environment (2017): Realizing Integrated Regional Oceans Governance – Summary of case studies on regional cross-sectoral institutional cooperation and policy coherence. URL: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/21692/realizing_integrated_reg_oceans_governance.pdf?isAllowed=y&sequence=1
2. Организация Объединенных Наций: оф. источник. URL: <http://www.un.org/ru/>
3. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057
4. Resolution of 55th plenary meeting on 7 December 2016 General Assembly UN. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/PV.55&Lang=E
5. Короткий Т.Р. Догматично-правовий аналіз змісту поняття «охорона» та «захист» морського середовища в теорії і практиці. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 326–333.